

Затверджено Вченою Радою ОНУ
імені І.І. Мечникова
від "20" грудня 2016 р. № 4

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Кафедра політології

Проректор з науково-педагогічної роботи

Міколюк М.Г.

2022 р.

ПРОГРАМА

комплексного державного іспиту з фаху

Рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)

052 Політологія

Спеціальність _____

Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

Одеса

2021 - 2022 н.р.

Галузь знань	05 – «соціальні та поведінкові науки»
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Код, Назва	
Напряму /Спеціальності	052 – «Політологія» I-й рівень вищої освіти
Освітня програма	Політологія
Освітня кваліфікація	Бакалавр політології

Програму схвалено на засіданні НМК ФМВПС

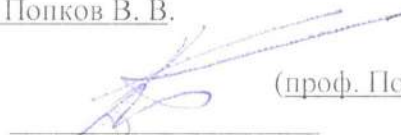
Протокол № 6 від «24» 03 2022 р.

(доц. Хорошилов О.І.)

Протокол № 4 від «09» 12 210 р.

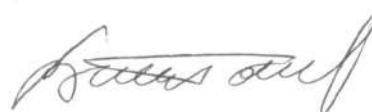
Завідувач кафедри (голова циклової комісії) проф. Попков В. В.

(проф. Попков В. В.)

Протокол № 5 від «28» 12 2021 р.

Голова Вченої Ради ФМВПС ОНУ імені І.І.Мечникова

(доц. Глебов В.В.)

Зміст

Вступ.....	4
1. Загальна теорія політики.....	5
2. Теорії влади.....	6
3. Політична модернізація та транзитивні процеси.....	7
4. Етнополітологія.....	8
5. Прикладна політологія.....	9
6. Історія політичної думки України.....	10
7. Порівняльний аналіз політичних систем.....	11
8. Сучасна зарубіжна політологія.....	12
9. Політичні еліти та політичне лідерство.....	13
10. Політична конфліктологія.....	14
11. Критерії оцінювання знань на комплексному Державному іспиті з фаху.....	15

Вступ

Комплексний державний іспит з фаху проводить Екзаменаційна комісія у складі Голови, заступника Голови, членів комісії та секретаря. Екзаменаційна комісія створюється наказом ректора університету і діє відповідно до нормативних актів Міністерства освіти і науки України та «Положення про порядок створення та організацію роботи державної екзаменаційної (кваліфікаційної) комісії в ОНУ імені І.І. Мечникова». До складання комплексного державного екзамену з фаху допускаються студенти, які повністю оволоділи навчальною програмою та виконали навчальний план за освітнім рівнем «бакалавр».

Відповідно до навчального плану, комплексний державний екзамен з фаху є заходом підсумкової атестації для здобуття освітнього рівня «бакалавр». Метою комплексного Державного екзамену з фаху є контроль знань та перевірка вмінь і навичок з таких дисциплін:

Таблиця 1.

№	Відділення політології	Навчальні предмети
1.	Кафедра політології	<p>Загальна теорія політики</p> <p><i>Мета: формування у студентів базових основ розуміння політики, як соціального явища, об'єкту дослідження та специфічного виду/типу діяльності людей.</i></p> <p><i>Завдання: Вивчення структури політики, закономірностей її функціонування та взаємодії з іншими підсистемами суспільства; з'ясування змісту понять «об'єкт» і «суб'єкт» політики та їх типологія; «політичний інтерес» і процес його формування; «носії політичних інтересів» та їх різновиди; «політична діяльність», її цілі, мотивація, напрями.</i></p>
2.		<p>Теорії влади</p> <p><i>Мета: ознайомлення студентів із генезою кратології, основними концепціями влади, школами і напрямками аналізу влади, структурою, ресурсами, легітимністю політичної влади, теоретичними проблемами функціонування політичної влади в Україні.</i></p> <p><i>Завдання: розуміння студентами теоретичної складності визначення поняття влади і відповідно різноманітності можливих підходів до його визначення; зв'язку поняття влади із суміжними поняттями „впливу”, „примусу”, „насильства” тощо; взаємозв'язку між</i></p>

3.		<p>теоретичними концепціями влади та історичною практикою.</p> <p>Політична модернізація та транзитивні процеси</p> <p><i>Мета: – формування у студентів теоретичних і практичних знань, умінь та навичок щодо розуміння змісту, характеру та специфіки сучасних модернізаційних та транзитивних процесів</i></p> <p><i>Завдання: оволодіння загальними принципами наукового аналізу політичної динаміки; змісту й механізмів розвитку макрополітичних процесів у межах різних наукових парадигм; розуміння сутності понять політичні зміни і політичний розвиток, політичні інновації в процесі модернізації, їх співвідношення, джерела виникнення, різновиди, результати; вивчення змісту перехідних процесів в різних суспільствах, їх характерні риси; ознайомлення із сучасною транзитологією як міждисциплінарною галуззю наукових знань щодо закономірностей демократизації.</i></p>
4.		<p>Етнополітологія</p> <p><i>Головна мета курсу – ознайомити студентів із теоретико – методологічним інструментарієм сучасних наукових шкіл, які здійснюють етнополітичні дослідження.</i></p> <p><i>Головним завданням є систематизація і роз'яснення понять та проблем етнополітичного розвитку людства та державного менеджменту в сфері міжетнічних відносин. Подано та проаналізовано концептуальні підходи до найбільш важливих феноменів існування багатоскладових суспільств, що відображають сучасні досягнення науки. У результаті вивчення даного курсу студент повинен знати:</i></p> <p><i>основні теорії політичної етнології, її аналітичний інструментарій.</i></p> <p><i>вміти: вільно користуватися теоретико-методологічним інструментарієм етнополітології під час своєї професійної діяльності, орієнтуватися у проблемному полі цієї наукової дисципліни, вміти володіти її категоріальним апаратом тощо.</i></p>
5.		<p>Прикладна політологія</p> <p><i>Мета: формування знання і оволодіння методами політичного аналізу, прогнозування й консультування.</i></p> <p><i>Завдання: - ознайомити студентів з сутністю прикладного політологічного знання та його структури, з місцем цієї дисципліни в системі соціальних та політичних наук;</i></p> <p><i>- сформулювати цілісне уявлення про специфіку прикладного політичного аналізу та його вплив на формування соціальних та політичних технологій;</i></p> <p><i>- з'ясувати функціональну роль прикладних політичних досліджень (систематизації та обробки інформації, політичного консультування, політичного прогнозування, політичного маркетингу, політичного менеджменту, моделювання політичних процесів).</i></p>

6.	<p>Історія української політичної думки</p> <p><i>Головна мета курсу – ознайомити студентів із основними сценаріями державного будівництва, які були запропоновані представниками вітчизняної політичної філософії. Програма навчального курсу охоплює основну проблематику розвитку політичної свідомості народу України на різних етапах його розвитку.</i></p> <p><i>Завдання: Головним завданням є систематизація і роз'яснення понять та проблем політичної думки України. У результаті вивчення даного курсу студент повинен</i></p> <p><i>знати: основні теоретичні постулати праць представників політичної думки України різних періодів її розвитку.</i></p> <p><i>вміти: Після завершення вивчення курсу студенти повинні вільно орієнтуватися в проблемному полі вітчизняної політичної філософії в її ретроспективному вимірі.</i></p>
7.	<p>Порівняльний аналіз політичних систем</p> <p><i>Мета: надання базових знань щодо розуміння сутності сучасної компаративістики, етапів її становлення та основних характеристик і методів запровадження порівняльного аналізу в сучасній політичній науці.</i></p> <p><i>Завдання: оволодіння студентами основними категоріями та поняттями порівняльної політології; з'ясування місця та різних аспектів використання порівняльних теорій і методів в аналізі діяльності сучасних політичних систем, різних її моделей та системи законодавчих, виконавчих, судових органів влади, політичних партій, груп тиску та ін.</i></p>
8.	<p>Сучасна зарубіжна політологія</p> <p><i>Мета: полягає в ознайомленні студентів з основними політичними теоріями (концепціями) як формою дослідження політики на основі вивчення основних доробок сучасних зарубіжних політологів та соціальних філософів, еволюції їх поглядів.</i></p> <p><i>Завданням є вивчення методологічних аспектів та теоретичних основ сучасної зарубіжної політології; аналіз основних здобудків в політичній футурології і глобалістиці та перспективах західного та незахідного світу в епоху глобалізації.</i></p>
9.	<p>Політичні еліти та політичне лідерство</p> <p><i>Головна мета курсу – ознайомити студентів із теоретико – методологічним інструментарієм сучасних наукових шкіл, які здійснюють елітологічні дослідження.</i></p> <p><i>Головним завданням є систематизація і роз'яснення понять та проблем елітології. Подано та проаналізовано концептуальні підходи до проблем політичного функціонування правлячих та опозиційних груп, політичного лідерства, бюрократії тощо. У результаті вивчення</i></p>

10.	<p>даного курсу студент повинен знати: Основні теорії сучасної елітології.</p> <p>вміти: Після завершення вивчення курсу студенти повинні вільно користуватися теоретико-методологічним інструментарієм сучасної елітології під час своєї професійної діяльності, орієнтуватися у проблемному полі цієї наукової дисципліни, вміти володіти її категоріальним апаратом тощо.</p> <p>Політична конфліктологія</p> <p>Мета: Формування у студентів системних знань про сутність конфлікту як способу соціальної взаємодії, специфіку політичного конфлікту, його структури, механізмів розвитку та етапів і принципів врегулювання.</p> <p>Завдання: оволодіння понятійним апаратом науки конфліктологія; знати і розуміти конфліктогенні фактори суспільно-політичних процесів, їх різновиди. З'ясування практичних підходів щодо впливу на політичні конфлікти, попередження і контроль за конфліктом: завдання і стратегії. Компроміс і консенсус як методи регулювання політичного конфлікту.</p>
-----	--

Комплексний державний іспит з фаху проводиться в усній формі за екзаменаційними білетами. Кожен екзаменаційний білет містить одне теоретичне та одне практичне питання.

ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ПОЛІТИКИ

Гетерогенний характер політичної науки і місце в ній «Загальної теорії політики».

Вивчення структури політики, закономірностей її функціонування та взаємодії з іншими підсистемами суспільства. Предмет загальної теорії політики. Основні компоненти структури «Загальної теорії політики»: закони, категорії, принципи. Співвідношення між ними по рівню узагальнень: загальні, часткові, особливі та інше.

Методи «Загальної теорії політики»: загальнонаукові, гуманітарних наук, емпіричні. Співвідношення між теоретичними, емпіричним та порівняльним рівнем знання.

Функції загальної теорії політики. Загальна теорія політики як синтез вихідних, головних положень політичної науки про засади політичного життя.

Зміст понять «об'єкт» і «суб'єкт» політики. Типологія суб'єктів політики. Невпинна взаємодія суб'єкта і об'єкта в політиці - взаємоперехід, переміна місцями і ролями (антиномія). Значення суб'єктно-об'єктної взаємодії утворенні політичних відносин і політичного життя. Поняття «політична субстанція». Політичні інститути як субстанціональна основа політики.

Поняття «політичний інтерес» і процес його формування. Типологія політичних інтересів. Г.Пауел, Г.Лассуел про індивіда (особистість) і його політичну суб'єктність. А.Бентлі про групи як політичний суб'єкт. Типологія груп інтересів.

Поняття «носії політичних інтересів» і їх різновиди. Політична суб'єктність соціально-демографічних спільнот. Проблема репрезентації інтересів. Групи тиску в політиці.

Зміст поняття «політична діяльність», її цілі, мотивація, напрями (С.Ліпсет, Є.Вятр, А.Боднар). Психологічні концепції політичної діяльності (Г.Лассуел). Ж.Боден про елітарну політичну діяльність.

Основні типи, форми й різновиди політичної діяльності та її методи. Поняття «політичний популізм», «політичний консенсус», «політичний екстремізм». Політичні технології і антитехнології. Наслідки політичної діяльності.

Виникнення та розвиток поняття «громадянське суспільство», його зміст. Ліберально-демократична і соціал-демократична концепції громадянського суспільства. Ознаки, інститути та роль громадянського суспільства, способи його взаємодії з політичною владою. Проблеми формування громадянського суспільства в сучасній Україні.

ТЕОРІЇ ВЛАДИ (Кратологія)

Предмет та значення кратології. Кратологія (від гр. «kratos» – влада та «logos» поняття, вчення) – вчення про владу в широкому сенсі, її походженні, багатоманітності форм, засобів здійснення та глобальне значення в суспільних відносинах.

Витоки кратології. Стародавні трактати «Книга володаря області Шан», «Артхашастра». Характеристика ідеального державця. Концепції Платона та Аристотеля. Політика як мистецтво врядування, спрямоване на загальне благо та ґрунтоване на знанні про найкращу форму правління. Введення до наукового обігу поняття «кратологія» – наука «про владу господаря». Відмінність «кратології» від «політики».

Перша спроба наукового осмислення влади як каузального (причинно-наслідкового) відношення. Т.Гоббс про владу в творі «Про громадянина».

Основні різновиди кратократичних концепцій. Класичні та некласичні концепції влади. Визначення М. Вебером сутності поняття «панування» (Herrschaft). Основні риси некласичних концепцій влади: «розмитість» опозиції «суб'єкт – об'єкт», опис влади через розкриття механізмів її здійснення тощо. Філософська концепція сутності влади Ф. Ніцше (зосередження уваги не на суб'єкті, а на «волі до влади»).

Сучасні концепції влади. Атрибутивно – субстанційні та реляційні тлумачення сутності влади. Системна та структурно-функціональна концепції влади (Т. Парсонс, Д. Істон, М. Кроз'є та ін.). «Теорія спротиву» (Д. Картрайт, Дж. Френ, Б. Рейнвейн), «Теорія обміну ресурсами» (П. Блау, Д. Хіксон, К. Хайнінгс). Теорія «розділу впливу» (Д. Ронг). Біхевіористські (поведінкові) концепції влади (Г. Лассуел).

Постструктуралістські (неоструктуралістські) концепції «археології та генеалогії влади» М. Фуко та «поля влади» П. Бурд'є.

ПОЛІТИЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА ТРАНЗИТИВНІ ПРОЦЕСИ

Загальні принципи наукового аналізу політичної динаміки. Статичний, функціональний і динамічний вимір політичного життя. Поняття «система», «процес», «зміна» й «розвиток» в політології, їх зміст і співвідношення. Специфіка, рівні аналізу, типи політичних процесів. Дослідженні змісту й механізмів розвитку макрополітичних процесів у межах різних наукових парадигм (лінійно-еволюційної та неоеволюційної, циклічно-хвильової, синергетичної). Структура і актори політичного процесу: класифікація, ролі та функції. Структурно-динамічні й структурно-функціональні моделі політичних процесів, їх наукове й практичне призначення.

Політичні зміни і політичний розвиток в контексті модернізації. Політичні інновації та політичні зміни в процесі модернізації, їх співвідношення, джерела виникнення, різновиди, результати. Революція і реформа як тип суспільних перетворень: традиційні та сучасні уявлення. Політичний розвиток: поняття, критерії, типи. Політична модернізація як тип політичного розвитку: еволюція теорій, головні завдання і практика здійснення. Зміст і головні завдання політичної модернізації. Стабільність і кризовість в соціально-політичному розвитку. Світовий досвід здійснення модернізації. Вплив глобалізації на умови політичної модернізації. Специфіка і політичні стратегії модернізації в Україні.

Перехідні процеси і суспільства: транзитологічна інтерпретація. Зміст і специфіка перехідних процесів у суспільстві, їх характерні риси. Сучасна транзитологія як міждисциплінарна галузь наукових знань щодо закономірностей демократизації. Демократизація як глобальна тенденція розвитку. Концепція «хвиль» світового процесу демократизації. Сучасна транзитологія про умови успішного демократичного переходу, його етапи, форми та імовірні результати. Проблема критеріїв класифікації перехідних політичних режимів. Поняття «гібридних режимів» та «дефектних демократій». Специфіка посткомуністичних політичних трансформацій. Український політичний транзит: наукові оцінки, проблеми, перспективи.

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ

Визначення предмета етнополітології. Методологічні засади етнополітики. Методи етнополітологічних досліджень. Функції етнополітології та її основні завдання.

Плюралізм концептуальних підходів в західній етнології. Теорія етнічності. Концепції модернізації, «етнічного плюралізму», багатокультурності тощо. Примордіалістський, інструментальний та конструктивістський підходи.

Поняття етносу. Типи етнічних спільнот людей. Народ, нація, національна меншина, етнічна та етнографічна група та ін. Світові тенденції в розвитку етнонаціональних процесів. Етнічна диференціація як прояв піднесення етнічної та національної самосвідомості. Види та типи сучасної інтеграції.

Трактування сутності націоналізму в вітчизняній та зарубіжній літературі. Націоналізм панівної та підневільної нації. Етнічний та громадянський націоналізм. Концепція національних інтересів: проблеми змісту. Парадокси націоналізму як суспільно-політичного феномена. Визнання рівноправності та повага до інших етносів як передумова подолання шовіністичних та великодержавних поглядів.

Роль держави в розвитку етносу, нації. Сутність поняття «національна держава». Інтеграція національних меншин в державне будівництво. Форми державного устрою: унітарна держава, федерація, конфедерація. Види автономії: світовий досвід.

Міжнародні правові акти з питань захисту етнічних та національних меншин. Документи ООН та Ради Європи. Право народів, націй на самовизначення як одна з основних підвалин міжнародних відносин. Закріплення права на самовизначення в статуті ООН, інших міжнародних документах. Сучасні проблеми самовизначення.

Основні етапи розвитку українського народу, нації. Розселення українського етносу. Регіональні особливості. Заселення Сходу та Півдня України, наростання поліетнічності. Нерівномірність протікання етнічних процесів в умовах роздробленості українських земель. Етнічний склад населення сучасної України. Основні зміни в кількісному складі та розміщенні. Розселення українців в територіальному аспекті. Українська діаспора.

Національні меншини. Створення умов для їх розвитку. Міграційні процеси. Повернення депортованих народів. Етнічний склад населення Одеської області, міста Одеси.

ПРИКЛАДНА ПОЛІТОЛОГІЯ

Предмет дисципліни «Прикладна політологія». Критерії розмежування фундаментальних і прикладних досліджень в політичній науці. Прикладна політологія – як галузь політичної науки. Предметна область і функції прикладної політології. Проблемно - політична ситуація як вихідний пункт прикладного політичного аналізу (ППА). Інформаційні джерела як дзеркало політичної реальності та як результат прикладної діяльності аналітиків. Типи інформаційних джерел (за Дж.Б. Мангеймом і Р.К. Річем). Поняття інформаційно-аналітичного продукту. Способи й засоби підвищення ефективності політичного управління.

Алгоритм розробки політичних рішень. Різновиди політичних рішень. Фундаментальні політичні рішення та їх специфіка. Вимоги до політичних рішень. Методи збору даних в прикладному дослідженні. Експеримент у прикладних політичних дослідженнях. Різновиди експерименту у прикладних політичних дослідженнях. Сутність політичного консультування. Функціональне призначення політичного консультування. Типологія політичного консультування.

Поняття «політичний ризик». Сутність політичного ризику. Політичний ризик від теорії до практики. Дослідження політичного ризику. Використання PR в діяльності медіа - групи. Медіапланування та його структура у виборчому процесі. НЛП як сегмент виборчої кампанії. Індивідуальне та масове NLP. Виборчий штаб – особливості діяльності та методи підвищення ефективності.

ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ УКРАЇНИ

Політична думка періоду Київської Русі та феодальної роздробленості: «Слово про закон і благодать» київського митрополита Іларіона, «Повчання» В. Мономаха, «Слово о полку Ігоровім».

Поширення ідей Гуманізму в Україні (друга половина XV – п. XVI ст.). Ю. Дрогобич про дилему зверхності світської та духовної влад. Суспільно-політичні ідеї у спадщині С. Ориховського. Ідеї суспільного договору та легітимності влади в працях українських гуманістів.

Розвиток політичної думки України в період визвольної війни сер. XVII ст.: «Руська ідентичність» А. Кисіля. Політичні погляди Ю. Немирича на питання теорії держави і права, політичної влади, міжнародних відносин тощо. Б. Хмельницький як представник радикального напрямку української політичної думки середини XVII ст.

Проблеми державного устрою та Конституції в політичній думці України п.п. XVIII ст.: Стефан Яворський про соціальну структуру та обов'язки станів українського суспільства. Феофан Прокопович про систему «просвітницького деспотизму». Козацькі літописи к. XVII – п. XVIII ст. як пам'ятники української політичної думки (літописи Самовидця, Г. Граб'янки, С. Величка тощо). Поширення ідей конституціоналізму в українській політичній думці. «Конституція» П. Орлика.

Розвиток політичної думки в першій половині XIX ст.: Романтизм як світоглядна та методологічна основа історичної та політичної думки України першої половини XIX ст. Україна в планах таємних організацій першої половини XIX ст. Український автономістський підхід у програмі Кирило-Мефодіївського братства. Консерватизм П. Куліша.

Особливості політичної думки України к. XIX – п. XX ст. Основні політичні цінності та проблемне поле головних наукових течій вітчизняної суспільно-політичної думки: народництво, соціал-демократизм, консерватизм, націонал-демократизм, націонал-комунізм, інтегральний націоналізм.

Розвиток наукових шкіл вітчизняної суспільно-політичної думки в українських та закордонних дослідницьких центрах першої половини XX сторіччя.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

Етапи становлення наукової компаративістики. Традиційний та порівняльний підходи: риси та відмінності. Біхевіоризм та його вплив на розвиток порівняльної політології. Розповсюдження «нової» порівняльної політології (1960-і – 1970-і роки). Основні характеристики «нової порівняльної політології»: відносно широка інтерпретація політики; проведення великомасштабних досліджень; зростаючий інтерес до теоретичних проблем. Розвиток порівняльної політології у 1980-і роки: повернення до вивчення політичних інститутів та «держави». Методологічна трансформація порівняльної політології на межі тисячоліть.

Умови встановлення та успішного функціонування Вестмінстерської моделі організації влади. Основні риси Вестмінстерської моделі організації влади: стабільна двопартійна система; мажоритарна система виборів; парламент, який поділяється на партію більшості та опозицію; кабінет міністрів формується на однопартійній основі партією, яка отримала більшість місць у парламенті; злиття влад; домінування виконавчої влади над законодавчою; відсутність прямих форм демократії; слабкість органів місцевого самоврядування.

Характеристика типу суспільства, в якому встановлюється та успішно функціонує консоціативна модель організації влади. Основні риси консоціативної моделі організації влади: формування кабінетів міністрів на коаліційній основі; розподіл влад; двопалатний парламент і представництво меншин; багатопартійна система, в якій кожна з партій, як правило, виражає інтереси релігійних, лінгвістичних, етнонаціональних або соціально-економічних груп; виключно пропорційний принцип представництва; територіальний і нетериторіальний федералізм і децентралізація влади; писана конституція і право вето для меншин.

Основні відмінності між Вестмінстерською та консоціативною моделями організації влади.

СУЧАСНА ЗАРУБІЖНА ПОЛІТОЛОГІЯ

Теоретичні основи і методологічні аспекти сучасної зарубіжної політології. «Класичний» період в становленні та розвитку політичної теорії: К. Маркс і М. Вебер. Політична теорія марксизму. Марксизм і неомарксизм ХХ ст.. М. Вебер: відношення до теорії Маркса. Взаємозв'язок економіки та ідеї (ідеології). Вплив релігійних ідей. Цивілізаційний підхід А. Тойнбі та формаційний підхід К. Маркса: основні відмінності. Екзистенціальний підхід до проблем світової історії. К. Ясперс і світ «осьового часу». «Відкрите суспільство» К. Поппера: методологія та зміст. Доктрина «відкритого суспільства» в контексті сучасних геополітичних реалій. Сучасні теорії демократії: методологія аналізу. Особливості, зміст, основні цінності і «якість» сучасної демократії (Н. Урбанаті, С.Рінген, Дж.Дан, К.Кроуч та ін.). Теорія і практика сучасних переходів до демократії: основні концепти. Пастки, загрози і межі демократії (В. Банс, М.Макфол, Х. Лінц, В. Кімлічка та ін.).

Політична футурологія і глобалістика в зарубіжній політології. Е. Тоффлер та його трилогія про динаміку сучасного світу. Особливості зрушень влади на початку ХХІ ст. Дж. Нейсбіт про мегатренди та універсальні прогнози світового розвитку. Ф. Фукуяма про основні проблеми західного світу у постіндустріальну епоху: культурно-ціннісний та політологічний аспекти. Ф. Фукуяма про світовий порядок та управління в ХХІ ст. Міжнародні аспекти «слабкої» та «сильної» держави. З. Бжезінський про тенденції розвитку глобального світу та проблеми геостратегічної адаптації Америки в ХХ – ХХІ ст. (Г.Кисинджер, І.Валерстайн, Т.Барнет та ін.)

Критичний напрямок в сучасній зарубіжній політології. Американські політологи про перспективи капіталізму в епоху глобалізації (І. Валлерстайн, М. Манн, К. Калхун і Г. Дерлуг'ян про капіталізм та його суперників у ХХ ст.). П. Б'юкенен і Ч. Капхен про проблеми і перспективи західної цивілізації та занепад американської ери. Сучасна Європа в дослідженнях зарубіжної політології. М. Леонард «ХХІ століття – століття Європи». І.Крастев «Після Європи» Культурна перебудова структури глобальної політики. Історія і сьогодення цивілізацій. С. Хантінгтон про зміщення балансу та майбутнє цивілізацій.

ПОЛІТИЧНІ ЕЛІТИ ТА ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО

Виникнення перших уявлень про роль політичної еліти в філософських концепціях періоду Стародавнього Світу. Класичні теорії еліт: концепція циркуляції еліт при владі В. Парето, «політичний клас» Г. Москі, «залізний закон олігархізації» Р. Міхельса, ціннісна концепція еліти Х. Ортегі-і-Гассета.

Основні напрямки сучасних наукових досліджень політичних еліт: ціннісні теорії елітизму (Г. Лассуел), теорії демократичного елітизму (Й. Шумпетер), концепція плюралізму еліт (Р. Даль), ліволіберальні концепції (Ч.-Р. Мілс). Класифікація політичних еліт (В. Маліновські). Особливості політичних еліт періоду глобалізації (З. Бауман, К. Леш, Б. Кагарлицький).

Особлива роль політичної еліти у процесах «наздоганяючої» демократизації, здійснюваної за процедурним сценарієм. Сутність «пактів еліт», як відправного етапу демократизації. Світовий досвід укладення «пактів еліт». Роль конкуренції та співробітництва елітарних груп на початку демократичного транзиту в Україні. Основні етапи становлення політичної еліти сучасної України. Ціннісний код сучасної політичної еліти України.

Класичні теорії бюрократії у західній політології (М. Вебер, Л. фон Мізес, С. Паркінсон). Бюрократія як управлінський клас суспільства сучасного типу: основні характерні риси. Тенденції зростання впливу бюрократії на політичні процеси сучасності. Феномен транснаціональної бюрократії.

Сутність феномена «політичне лідерство». Плюралізм концепцій у розкритті та поясненні природи політичного лідерства (волюнтаристські, ситуативні, особистісно-ситуативні теорії та концепції, теорія очікування – взаємодії тощо). Функції та типології політичного лідерства. Макрорівень політичного лідерства (політичний режим, фаза цивілізаційного розвитку, культурно-національний аспект, соціальний аспект, медіа-простір лідера). Мікрорівень політичного лідерства (індивідуальність, стиль керівництва, професійні навички, свобода та відповідальність політика, політичний імідж лідера).

Характерні риси політичного лідерства в сучасній Україні. Найпоширеніші амплуа політичних лідерів сучасної України. Проблема корекції іміджу політичних лідерів.

ПОЛІТИЧНА КОНФЛІКТОЛОГІЯ

Предмет, структура, завдання і методи сучасної конфліктології. Розвиток уявлень про конфлікт в суспільно-політичній думці. Політичний конфлікт: поняття й специфіка. Конфлікт як спосіб соціальної взаємодії. Структура і функції політичного конфлікту. Механізми розвитку конфлікту, його основні стадії. Конфліктогенні фактори суспільно-політичних процесів, їх різновиди.

Типи і рівні політичних конфліктів. Тип суспільства і політична конфліктність. Політична конфліктність в перехідних суспільствах: загальні риси і українські реалії. Державно-правові конфлікти: специфіка, предметне поле і форми прояву. Політична криза: поняття, різновиди, характерні ознаки й етапи. Криза політичного режиму як особлива фаза конфліктності. Статусно-рольові конфлікти у політиці. Етнополітичні конфлікти: особливості виникнення і розгортання. Конфліктний потенціал етнополітичних відносин в світі та в Україні. Природа, джерела і особливості міжнародних конфліктів. Війна і збройний конфлікт як гостра форма політичних конфліктів.

Практичні підходи щодо впливу на політичні конфлікти. Попередження і контроль за конфліктом: завдання і стратегії. Врегулювання та розв'язання політичного конфлікту: мета і загальні принципи. Компроміс і консенсус як методи регулювання політичного конфлікту. Психологічні особливості конфліктного сприймання та поведінки. Ролі, принципи та завдання «3-ї сторони» у політичному конфлікті. Посередництво у політичних конфліктах: сутність, види, завдання та технології здійснення. Політичні переговори, їх завдання, різновиди і функції.

Критерії оцінювання знань на комплексному Державному екзамені з фаху

Відповідь студента оцінюється на „*відмінно*”, якщо вона містить повне, розгорнуте, правильне та обґрунтоване викладення матеріалу; відображає чітке знання відповідних категорій, їх змісту, розуміння їх взаємозв’язку і взаємодії, правильне формулювання тлумачень відповідних понять; свідчить про знання назв і змісту передбачених програмою нормативно-правових актів (для найважливіших – необхідно знати рік їх прийняття); містить аналіз змістовного матеріалу, самостійні висновки студента, формулювання та аргументацію його точки зору; логічно і граматично правильно викладена.

Відповідь студента оцінюється на „*добре*”, якщо вона виявляє загалом високий рівень знань студента щодо всієї програми навчальної дисципліни та практично відповідає викладеним вище вимогам, однак, при цьому не містить самостійного аналізу питання або не повністю аргументована, або не містить окремих елементів чи ознак, які не є суттєвими для характеристики предмету питання; або містить незначні неточності, які не впливають істотно на загальну характеристику того чи іншого явища (поняття тощо).

Відповідь студента оцінюється на „*задовільно*”, якщо вона є неповною, не містить усіх необхідних відомостей про предмет питання, наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, нечіткі характеристики відповідних явищ; не є аргументованою, не містить посилань на відповідну навчальну літературу; свідчить про наявність прогалин у знаннях студента; викладена з істотним порушенням логіки подання матеріалу; містить багато теоретичних помилок.

Відповідь студента оцінюється на „*незадовільно*”, якщо студент не відповів на поставлене запитання, або відповідь не розкриває сутності питання, або допущені грубі змістовні помилки, які свідчать про відсутність знань у студента, або їх безсистемність та поверховість, невміння сформулювати думку та викласти її, незнання основних положень навчальної дисципліни.

Шкала оцінки знань

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 - 100	A	відмінно
85 - 89	B	д о б р е
75 - 84	C	
70 - 74	D	
60 - 69	E	задовільно
35 - 59	FX	незадовільно
0 - 34	F	

При виставленні підсумкової оцінки на комплексному державному іспиті з фаху комісія виходить з того, що всі складові державного екзамену є рівноцінними, а підсумкова оцінка визначається на основі обчисленої середньої арифметичної оцінки з округленням до сотих часток.

ПИТАННЯ

до комплексного державного іспиту на 2021 - 2022 н.р.

1. Методологія політичного дослідження, її принципи, підходи, методи.
2. Етапи виборчого процесу та основні положення виборчого законодавства України.
3. Сутнісні характеристики та типологія сучасних політичних режимів.
4. Кінематограф як технологія трансформації масової політичної свідомості.
5. Політичний ринок та його концептуальні різновиди: сутнісна характеристика.
6. Міжнародні організації: склад, структура, компетенції.
7. Еволюція зовнішньополітичної доктрини української держави: основні етапи, законодавче оформлення. Нові тренди в умовах воєнного часу.
8. Етнополітика сучасних держав: основні моделі, інструментарій, суперечності. Етнополітична ситуація в Україні після 24. 02. 2022 р.
9. Класичні концепції, закони та категорії геополітики.
10. Класичні теорії політичних еліт (Г.Моска, В.Парето, Р.Міхельс, М.Вебер). Сучасні концепції елітизму.
11. Концепції політичної культури про її структуру, різновиди та специфіку впливу на суспільні процеси.
12. Миротворчі операції ООН: поняття, процедура ініціювання. Участь України в миротворчих операціях ООН.
13. Стандарти місцевого самоврядування та пріоритети політики децентралізації. Місцеве самоврядування в умовах воєнного часу.
15. Основні напрями політичної думки України кінця XIX – початку XX ст.: характеристика проблемного поля.
16. Теорії демократії та актуальні аспекти їх реалізації (Р. Даль, Б. Барбер, Х. Лінц, Дж. Снайдер, Н.Урбінаті, Дж.Данн).
17. Політична еліта сучасної України: етапи розвитку, характерні ознаки. Характеристика поведінки української політичної еліти в умовах воєнного часу.
18. Політичне лідерство: класичні та сучасні теорії. Роль політичного лідера в умовах війни.
19. Парламентська опозиція як інститут демократичної політичної системи: український досвід. Парламентська опозиція у воєнні часи.
20. Проблеми глобалізації і глобальних конфліктів в сучасній американській політології.
21. Професійна етика суб'єктів політики: правові засади, інфраструктурне забезпечення.
22. Семантика та етимологія поняття «влада».

23. Специфіка, функції та ресурси політичної влади.
24. Сутність політичного конфлікту. Способи розв'язання політичних конфліктів.
25. Зміст, засоби та форми політичної комунікації. Специфіка комунікативних процесів в українській політиці. Комунікативні аспекти воєнного протистояння.
26. Україна в системі геополітичних відносин та геополітичних доктрин країн близького та далекого зарубіжжя. Сучасний стан.
27. Захід — Схід: порівняльний аналіз цивілізаційних парадигм у погляді на політичну модернізацію (в аспекти російсько-української війни).
28. Сучасна Європа: зарубіжна політологія про політичні, економічні та геополітичні перспективи (І.Крастєв, Й.Голслах, М.Леонард та ін.). Сучасний стан.
29. Політична модернізація: сутність, теорія, основні закономірності. Прогноз на наступне десятиріччя.
30. Політичні партії як інституційний компонент громадянського суспільства: принципи організації та взаємодії. Перспективи реформування партійної системи в умовах воєнного та післявоєнного часу.

Практичні питання до державного іспиту з політології на 2021 – 2022 н.р.

1. У вересні 2021 року Верховною Радою України було ухвалено так званий «закон про деолігархізацію». Назвіть основні положення цього закону та прокоментуйте кроки щодо його подальшої реалізації з урахуванням воєнного стану.
2. «Кримська платформа» стала визначальною ініціативою України на шляху до деокупації Криму. Охарактеризуйте дієвість цієї ініціативи та спрогнозуйте її можливості в умовах російсько-української війни.
3. Рада Національної безпеки та оборони України: її місце та роль у реалізації державних інтересів є безумовною. Охарактеризуйте принципи діяльності та здобутки цієї інституції. Як змінилася її роль в умовах війни?
4. Під час воєнного стану в Україні припинено діяльність декількох політичних партій. Як Ви розцінюєте таке рішення. Як воно корелюється із плюралізмом як ознакою демократичного правління?
5. Які партійні фракції у ВР ІХ скликання позиціонують себе або дійсно належать до парламентської опозиції? Яке їх сучасне положення?
6. Оцініть ефективність та продуктивність політичних сил, які увійшли до Верховної Ради ІХ скликання. Як воєнний стан відобразився на розподілі політичних сил у парламенті України.

7. Які чинники обумовлюють, на Вашу думку, суттєві коливання рейтингу партії «Слуга народу»? Які перспективи очікують її в умовах воєнного стану. Обґрунтуйте власну позицію.
8. Як відомо, міжнародна міграція стала одним з визначальних процесів початку ХХІ ст. Які, на Вашу думку, можливі ускладнення міграційних процесів в Європі у зв'язку із значною міграцією українських громадян у період війни з РФ?
9. Консолідація нації в складних умовах війни не можлива без принципової позиції Президента. Визначте роль та політичні здобутки Президента України В. Зеленського в умовах масштабної військової агресії з боку Росії.
10. Зробіть свій прогноз стосовно існуючого фракційного представництва у Верховній Раді. Які тенденції стали наявними після військового вторгнення РФ на територію України?
11. Надайте характеристику політико - інформаційного простору України та ситуації зі свободою слова. Ваша точка зору щодо змін в бік покращення або погіршення свободи слова в українському інформаційному полі. Які особливості у цій галузі Ви бачите у період бойових дій.
12. Європейський парламент 1 березня переважною більшістю голосів затвердив резолюцію, яка рекомендує державам-членам ЄС працювати над наданням Україні статусу кандидата до вступу. Спрогнозуйте подальші кроки ЄС у цьому напрямку.
13. Пандемія виявила необхідність зміни акцентів в стратегіях розвитку України, в контексті внутрішньої та зовнішньої політики. Що нового у цьому напрямку Ви бачите у період бойових дій.
14. Відомо, що ЗМІ є інструментами реалізації певних політичних стратегій в інформаційному просторі України. Як на Вашу думку, чи змінилися форми, методи та стратегії комунікації влади зі ЗМІ за період президентства В. Зеленського?
15. Започаткування альянсу України, Великої Британії і Польщі було оголошено 17 лютого 2022 року. Як Ви оцінюєте перспективи співпраці утвореного геополітичного трикутника?
16. У якому напрямку, за Вашими оцінками, буде відбуватися трансформація системи міжнародних відносин і яку роль у цих процесах займатиме сучасна Україна?
17. Які, на Ваше переконання, перспективи наближення України до вступу в ЄС і НАТО, враховуючи сьогоdnішній стан зазначених організацій та характер сучасних подій в Україні?
18. Відомо, що в останні роки зростає активність та впливовість євроскептичних сил. Це натякає на наявність кризових тенденцій в розвитку ЄС та необхідність його реформування. Що, на Вашу думку, не задовольняє євро-скептиків?
19. Як Ви вважаєте, чи можна розглядати наявність тенденцій до євро-скептицизму в Європі як виклик євроінтеграційним прагненням України? Наведіть аргументи.

20. Сучасна українська міграція в держави ЄС, спровокована війною в Україні, значно ускладнює ситуацію в Європі. Як на Вашу думку, цей феномен може бути використаний різними політичними партіями сучасної Європи?
21. Сучасна політика в світі та в Україні має персоніфікований характер. Охарактеризуйте політичні пріоритети головних лідерів глобального політичного процесу.
22. У чому полягають економічні, соціокультурні та політичні особливості Півдня України в цілому та Одеської області зокрема? Надайте характеристику діям регіональної та місцевої влади щодо використання потенціалу Причорномор'я у мирний час та в умовах сучасної війни.
23. Війна в Україні – це виклик для європейської системи безпеки та світового порядку. Охарактеризуйте основні напрямки антивоєнних дій з боку держав Заходу.
24. Охарактеризуйте тенденції в еволюції партійної системи України на даному етапі. Чи можна віднести її сучасний стан до якогось типу за відомими Вам класифікаціями?
25. Чи погоджуєтесь Ви із думкою, що політичні режими «сильної влади» мають кращі можливості подолання наслідків різноманітних масштабних криз? Яку альтернативу авторитарним методам Ви бачите на сучасному етапі?
26. Які недоліки у внутрішній політиці українського уряду виявила пандемія COVID19? Що б Ви вважали за потрібне змінити в її пріоритетах, зважаючи на особливості сучасного стану?
27. Чи можна вважати прихід до влади молодого покоління українських політиків єдиним шляхом до справжнього оновлення політичної еліти? Яких змін зазнала нова генерація політиків за останні роки? Обґрунтуйте відповідь.
28. Охарактеризуйте основні зовнішньо – та внутрішньополітичні виклики перед сучасною Україною. Як змінюються пріоритети нашої держави у новій політичній реальності?
29. Які нові аспекти взаємодії політичної еліти та народу України Ви бачите після початку війни 24.02.2022 року? Назвіть основні приклади.
30. Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації (децентралізації) влади передбачає створення умов для формування ефективної політики у цьому напрямку. Оцініть ефективність реалізації реформи децентралізації за період 2019 – 2022.р.р Яка сучасна ситуація?

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Дослідження політичної взаємодії в умовах трансформації суспільства: збірка наукових праць /Ануфрієв Л.О. та ін. – Одеса: Одеський національний ун-т імені І.І.Мечникова, 2013. – 294 с.
2. Історія політичної думки України: підручник / за заг. Ред. Н.М. Хоми. – Львів: Новий світ – 2000, 2017. 632 с.
3. Інституційні зміни політичної системи сучасної України: оцінка стану та напрями оптимізації: аналітична доповідь / За ред. д. політ. н., професора Г.І. Зеленько. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2014. 164 с.
4. Мілова М. І. Український парламентаризм в контексті сучасного світового досвіду. Навчально-методичний посібник для студентів відділення політології Інституту соціальних наук Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. – Одеса, 2017. - 72 с.
5. Міжнародні відносини та зовнішня політика в еру «Пост-правди» - К.: Вадекс, 2018. – 368 с.
6. Огаренко Е.С. Политические коммуникации: учебно-методическое пособие /Е.С. Огаренко – Одесса: Одесский национальный университет, 2013. 176 с.
7. Подмазко Е.А. Общая теория политики: Учебное пособие /Е.А. Подмазко – Одесса: Астропринт, 2003. 172 с.
8. Політологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів /Л. М. Коваль (керівник авт. колективу), Л.О. Ануфрієв, О. І. Брусиловська та ін. – Х.: Фоліо, 2012 р. – 414 с.
9. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВЗНС I –IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ н. Н.М.Хоми. – Львів: «Новий світ – 2000». 2014. 779 с.
10. Попков В.В., Аль-Кузаї Джабер Сакран. Историко-цивилизационная методология А. Тойнби и современный глобальный политический процесс. Посібник для студентів гуманітарних факультетів - Одеса: «Освіта України», 2015. - 288 с.
11. Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання: аналіт. доп. / Я.А.Жаліло, К.А.Кононенко, В.М. Яблонський [та ін.]; за ред. Я. Жаліла. К.: НІСД, 2014. 132 с.
12. Соціокультурні чинники трансформації політичної реальності у ХХІ ст.: монографія. / Редакційна колегія: Попков В.В. (науковий керівник), Огаренко Є.С., Степанова Н.Є. Хорошилов О.Ю.– Одеса: Одеськ. нац. ун-т імені І.І.Мечникова, 2020. 296 с.
13. Степанова Н. Є. Основи політичної конфліктології. Тексти лекцій /Н. Є. Степанова – Одеса: Астропринт, 2004. 63 с.